

Fig. 102.
 Sv. Aa. Stenbæk
 Christiansen:
 Varde ny kirkegård.
 Skråprojektion.
 1. Indgang.
 2. Parkeringsplads.
 3. Kapelforplads.
 4. Areal til bygning
 af kapel.
 5. Gravgårde,
 der anlægges fra
 begyndelsen.
 6. Gravgårde, der
 anlægges efter behov.
 Nord tilhøjre.
 Mål ca. 1:1550.

Varde ny kirkegård

Havearkitekt Sv. Aa. Stenbæk Christiansen

Arealet.

Varde købstad og Varde landsogn tæller tilsammen mellem 9.000—10.000 indbyggere. Efter at den gamle kirkegård blev nedlagt og efterhånden blev til en rådhuspark (med mange mindsten for egnens gode mænd) er det ibrugværende kirkegårdsareal på 34.000 m² eller ca. 3,5 m² pr. indbygger. Belægningsgraden er meget høj, hvorfor den nye kirkegård måske allerede må tages i brug i løbet af et års tid.

Det areal, menighedsrådene har erhvervet til anlæget af den nye kirkegård, er på ca. 33.700 m², hvorved det samlede kirkegårdsareal er bragt op på 67.700 m² eller ca. 7 m² pr. indbygger. Dette areal kan ikke siges at være overdimensionering, da det meget sjældent forekomne urnebegravelser hidtil er foretaget i gravsteder af sædvanlig størrelse for kistebegravelser.

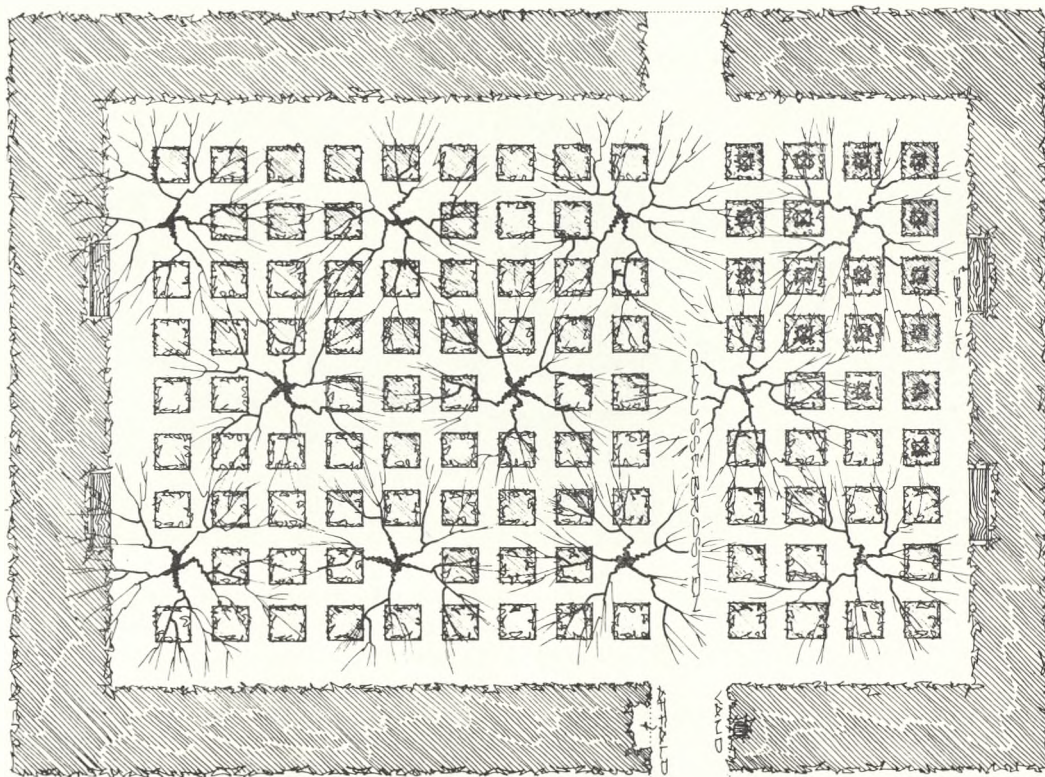
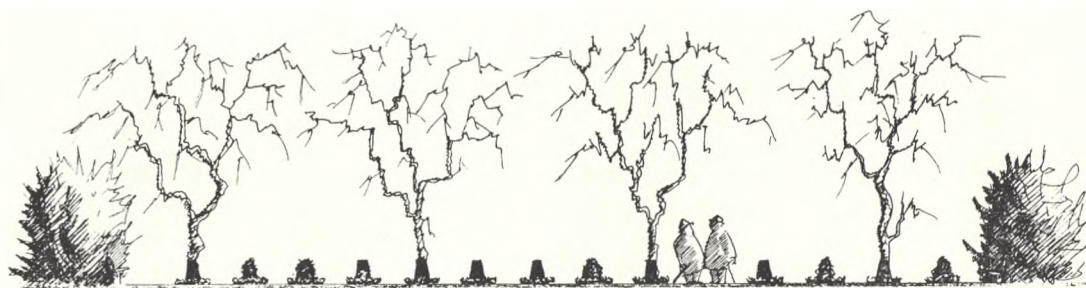
På den anden side må arealet skønnes at være tilstrækkelig stort i en meget lang årrække.

Den nye kirkegård er højt og frit beliggende på et vandfrit og næsten plant areal, der tidligere har tjent som sportsplads. Fra bytorvet passerer man Arnhjerganlægget og den ældre kirkegård på vej ud mod den nye kirkegård, der ligger øst for Varde —Vejle-landevejen i en afstand af 1,35 km fra torvet.

Kirkegårdens art.

For så vidt man kan typebestemme kirkegårde hører denne kirkegård til Mariebjerg-typen, idet den er anlagt som en række adskilte gravgårde i en skovbeplantning. Mens Mariebjerg er anlagt på et delvis bevæget terræn, er dette areal som nævnt meget plant, hvilket har gjort jordarbejdet meget overkommeligt, men samtidigt har berøvet kirkegården et interessant moment. Som projektet fremtræder, er det strengt opbygget i systematiske gentagelser, som

Fig. 103.
Gravgård nr. 1
(jævnfør fig. 106).
Nord nedad.
Mål ca. 1:200.

kan virke noget dominerende, men indebærer fordele, der efter min mening be rettiger dem.

Når arealet er opdelt så stærkt, som tilfældet er, skyldes det ønske om at have mulighed for dels at variere gravgårdsinteriørerne, dels at kunne tage de enkelte gravgårde i brug efterhånden.

Gravgårde.

Fra begyndelsen bliver der kun udbygget fem gravgårde. Af disse gravgårde bliver de to anlagt efter det for tiden almindeligste princip, hvor hvert enkelt gravsted indenfor meget vide rammer kan anlægges efter gravstedsejerens ønske. Forventeligt

vil disse gravsteder blive meget uensartede og næppe give noget smukt samlet billede. For at dæmpe det urolige indtryk bliver hvert enkelt gravsted omgivet af thujahække, ligesom gravgårdene bliver omgivet af en kraftig beplantning af fyr og taks, der med tiden vil lukke for indblik.

Af de øvrige gravgårde anlægges de to med græsgrave af ensartet udseende, hvor hvert enkelt gravsted er underordnet helhedsindtrykket. Ryghækkene vil i disse gravgårde blive fritvoksende, lave buske; adgangsstierne vil blive af brosten lagt med græsfluge, og begge gravgårde vil blive pålagt meget vidtgående servitutter.

Den sidste gravgård, der anlægges i første etape, er forbeholdt urnebegravelser, hvorfor den er placeret, hvor der fremkommer en gravgård i halv størrelse. I denne gravgård lægges chaussébrosten i alle færdselsarealer. Gravstederne bliver kvadratiske, overgroede med vedbend og pålægges de strængeste servitutter med hensyn til såvel monumenter som til udsmykning. I de tre sidstnævnte gravgårde plantes der enkelte, fritstående træer, mens den indfattende plantning på indersiderne består af forskellige buske og på ydersiderne af fyr og taks som de øvrige gravgårde.

Begravelsesformer udenfor gravgårdene.

Efterhåndensom skovbeplantningen gror til, og tanken om utraditionelle begravelsesformer vel vinder udbredelse, kan der i stort omfang foretages skovbegravelser imellem gravgårdene. Disse arealer er med

deres tætte træbestand bedst egnede for urnebegravelser. Den plantede skov består af rødeg, der er valgt, fordi den har en relativ hurtig vækst og fordi den vil give mulighed for at fremelske en skovbundsflora i den lyse underskov. Monumenterne skulle her bestå af uhugne natursten med diskrete indskrifter.

I de græskvadrater, der fremkommer mellem gravgårdene, er det tanken at foretage begravelser i græsset. Monumenterne skulle her bestå af flade liggesten, adgangsstierne af smalle striber af chaussébrosten.

Ved at betragte de skiftende moder indenfor anlæg af gravsteder, kan man få den opfattelse, at hvad der i dag er »rigtigt«, meget vel kan være ganske »forkert« om en snes år. Projektet åbner derfor mulighed for, at anlægningen af de afdelinger, der ikke udbygges fra begyndelsen, kan ske efter andre retningslinier, uden at det påvirker kirkegårdens helhed.

Plantninger.

Den eneste plantevækst, der fandtes på arealet ved arbejdets påbegyndelse, var et læbælte mod vest, samt (på et afgivet areal til vejudvidelse mod nord) en for-

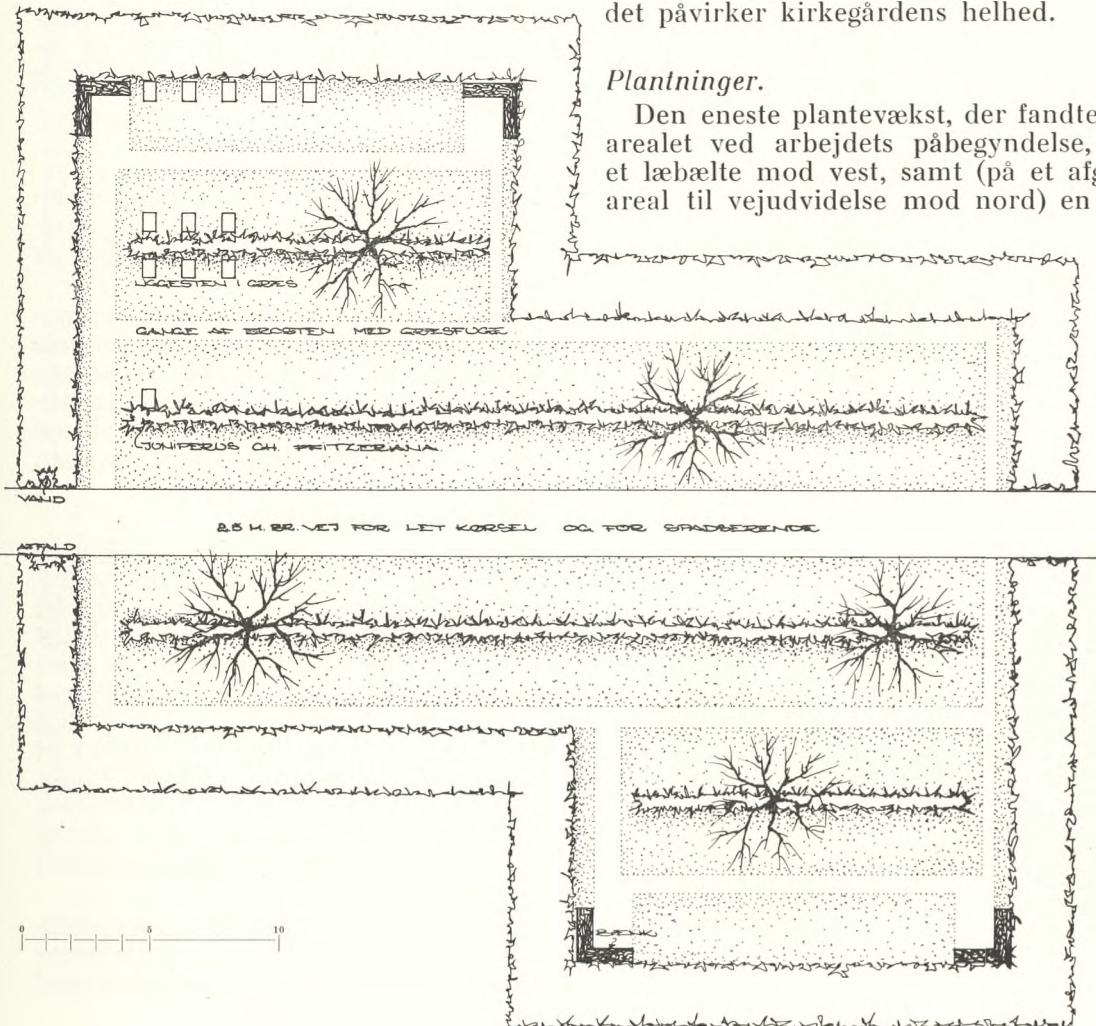

Fig. 104.
Gravgård nr. 3.
Nord tilhøjre.

Fig. 105.
Skovbegravelse
mellem gravgårde.

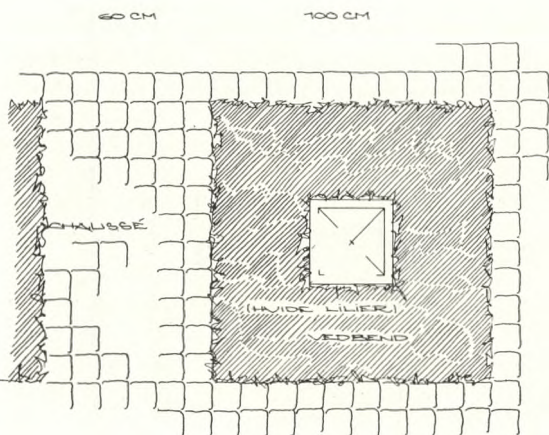
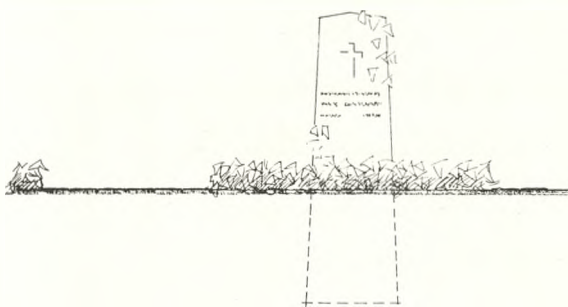
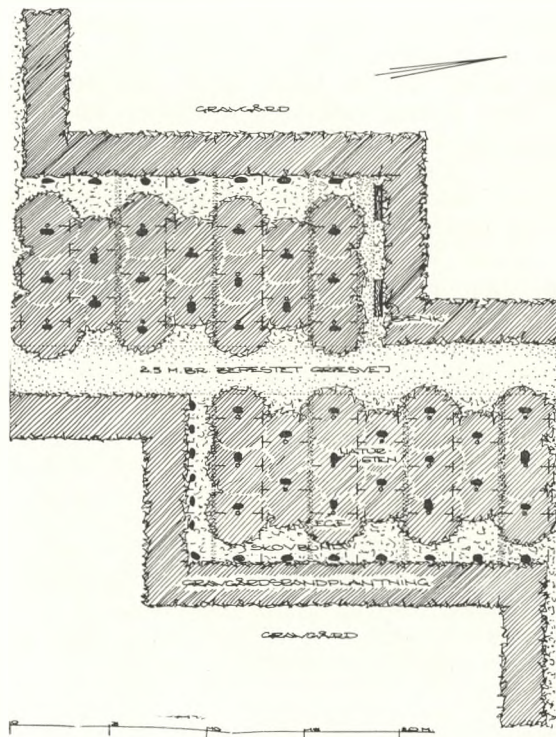

Fig. 106.
Detaljer fra
gravgård 1
(jevnt for fig. 103).

sømt læplantning. Disse beplantninger er en stor hjælp på det udsatte areal og er naturligvis indpassede i beplantningsplanen. Den indfattende beplantning består nu af sandtorn, seljerøn og elm, underplantet med snebær og enkelte grupper af andre skyggetålende buske.

Skovbeplantningen består hovedsageligt af rødeg samt af lidt lærk og fuglekirsebær, mens gravgårdsindfatningerne på alle ydersider består af taks med bjergfyr som ammetræer.

I gravgårdene kommer den finere beplantning, der skulle have gode vækstmuligheder i de åbninger i skoven, som gravgårdene vil danne. Der anvendes her for eksempel *Juniperus ch. Pfitzeriana*, dværgfyr og buskroser, kristtorn og et stort antal forskellige løgvækster.

Kapel.

Midt for kirkegårdens sydlige begrænsning er afsat plads til bygning af et kapel. Fra begyndelsen opføres kun en interimistisk toiletbygning med redskabs- og folkerum.

Kirkegårdens kapacitet.

De projekterede gravgårde kan gennemsnitligt rumme 160 enkeltgrave på minimalt 3 m², eller ved anlæg af samtlige gravgårde, ialt 1.600 enkeltgrave.

Arealerne mellem gravgårdene giver mulighed for anlæg af gravsteder af varierende størrelse (fra 3,75 m² til 6,25 m²) svarende til ialt 1.500 dobbeltgrave og 2.000 enkeltgrave. Kirkegården vil altså efter planen kunne rumme over 5.000 kistebegravelser.

Økonomiske betragtninger.

Det har været tanken fra menighedsrådenes side, at kirkegården skulle anlægges etapevis, men i den udformning, det antagne projekt har, kan der vanskeligt tænkes en gennemført deling af det samlede areal, således at der for eksempel kun anlægges kirkegård på den sydlige trediedel som første etape, for senere at udvide efterhånden. Projektet bygger stærkt på virkningen af skovplantningen, og det ville være uheldigt at få skoven til at vokse op med tydelige forskelle i træernes alder.

Menighedsrådene har derfor venligst tilladt mig at gennemføre samtlige gennemgående plantninger fra begyndelsen med

det krav, at vedligeholdelsesudgifterne i det ubenyttede areal ikke måtte blive tyngende for kirkegårdens budget. Det er da tanken, at de ubenyttede gravgårde i foråret 1958 skal tilsås med hvidkløver. Kløveren er valgt, fordi den er dekorativ, og fordi man let kan få en landmand til at slå den mod at få overladt afgrøden.

Skovplantningerne må i de første år i hele deres udstrækning renholdes for at fremme træernes vækst. Da alle træer står plantet efter rette linier, vil renholdelsen kunne ske med motorradrenser og altså være meget overkommelig. Det er tanken, at der senere skal dannes skovbund mellem træerne, og vedligeholdelsen vil til den tid blive ganske ringe, idet den i det allervæsentligste vil indskrænke sig til enkelte slån timer med le i løbet af sommeren.

Kirkegårdens bekostning.

I det omfang kirkegården anlægges i efteråret 1957 og i løbet af 1958, vil anlægssummen beløbe sig til ca. kr. 160.000,00, der fordeler sig på følgende poster: Trærydning og regulering i eksist. plantning ca. kr. 2.000,00, terrænregulering ca. kr. 15.000,00, vejarbejder incl. befæstelser i gravgårde ca. kr. 60.000,00, kloakeringsarbejder ca. kr. 6.000,00, vandindlægning ca. kr. 6.000,00, hegnsarbejder ca. kr. 15.000,00, midlertidig toiletbygning og folkerum ca. kr. 10.000,00, plantningsarbejder, såningsarbejder og grundforbedring ca. kr. 40.000,00, bænke, affaldsbeholdere, cyklestativer m.v. ca. kr. 6.000,00. Arbejderne udføres dels efter indhentede tilbud, dels som regeringsarbejder.

For alle vej-, jord-, kloakerings- og vandindlægningsarbejder er civilingeniør, entreprenør *K. L. Kristensen*, Varde, hovedentreprenør og udfører de fleste arbejder efter tilbud, mens jordarbejderne udføres efter regning.

Alle anlægsgartnerarbejder udføres efter regning af anlægsgartnerne *Magnus Pedersen* og *Kaj Madsen*, Varde, mens hegnsarbejdet udføres af *Løgstrup Trådvarerfabrik* efter tilbud.

Når det har været muligt at få dette utraditionelle projekt gennemført i en traditionsbunden egn af landet, skyldes det menighedsrådenes kirkegårdsudvalgs velvillige indstilling, der har været af meget stor betydning for hele sagens gang.

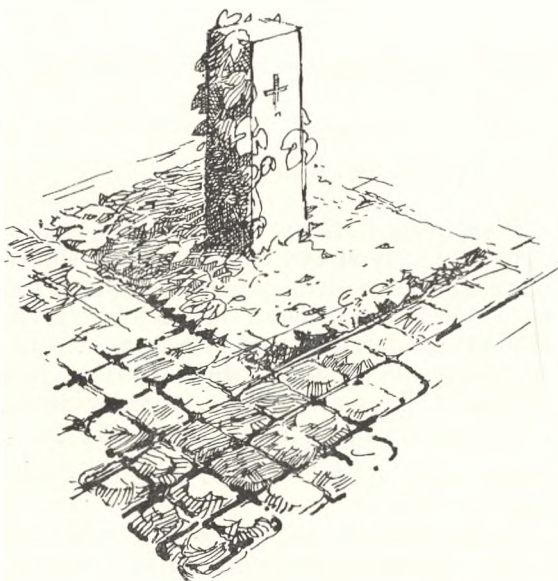

Fig. 107.
Gravsten i
urnegravgården —
gravgård nr. 1.

Fig. 108.
Gravsten fra
skovbegravelsen.

Fig. 109.
Perspektiv fra
gravgård nr. 5.
Fig. 107—109 er udført
af Haakon Hesselager.